

Evaluering

Øvelse Tyr 2009

POLITIHØGSKOLEN

Forord.....	3
1 Innledning.....	4
1.1 Anbefalinger.....	6
2 Bakgrunn.....	7
2.1 Mandat.....	8
2.2 Politidirektoratets uttalte mål for øvelse Tyr.....	8
2.3 Evaluering.....	9
2.3.1 Datainnsamling.....	9
2.3.2 Evalueringsmål.....	12
3 Planleggingsfasen.....	13
4 Gjennomføring av øvelsen.....	14
5 Vurdering av måloppnåelse.....	15
5.1 Planleggingsfasen.....	15
5.2 Planverk.....	18
5.3 Ledelse.....	19
5.4 Kommunikasjon.....	26
6 Oppsummering og anbefalinger.....	29
6.1 Planleggingsfasen.....	29
6.2 Planverk.....	32
6.3 Ledelse og koordinering.....	32
6.4 Kommunikasjon.....	34
6.5 Høringsuttalelser.....	36
6.6 Veien videre.....	37
7 Litteraturliste.....	38
8 Vedlegg.....	39
Vedlegg 1 - Observasjonsskjema.....	39
Vedlegg 2 - Rapporteringsskjema.....	40
Vedlegg 3 - Deltakere på øvelsen.....	43
Vedlegg 4 – Notat.....	45
Vedlegg 5 Sammenstilte observasjoner.....	48
Vedlegg 6 - Høringsinstanser.....	55

Forord

Det kan være vanskelig å samle og systematisere erfaringer fra store øvelser. Det kan også stilles spørsmål om vi er flinke nok til å dra nytte av erfaringene fra øvelsene i det videre sikkerhetsarbeidet. God evaluering av øvelsen og en metodisk utnyttelse av erfaringene vil gi reell nytteverdi over tid. Målsettingen med å legge ansvaret for evalueringen til Politihøgskolen er at den metodiske tilnærming kan videreutvikles og teoribaseres, og at erfaringene fra øvelsen kan implementeres i de relevante etter- og videreutdanningene ved Politihøgskolen for videre gjenbruk i etaten.

Politihøgskolen ønsker å rette en stor takk til alle som har bidratt med rapporter og intervjuer i evalueringsprosessen.

Hans Sverre Sjøvold

Sjef Politihøgskolen

1 Innledning

Øvelse Tyr gjennomføres hvert år i et politidistrikt. Høsten 2009 ble øvelsen gjennomført i Telemark politidistrikt. Politidirektoratet er ansvarlig for øvelsen som har til hensikt å øve kriseberedskapen i politidistriktet. Det deltok 32 samvirkepartnere, i alt ca. 400 personer.

Evalueringsrapporten er basert på innsamlete data fra dokumentanalyser, intervjuer, observasjoner og spørreundersøkelse. Politioverbetjent Ketil Jonassen, operativ seksjon, Etter- og videreutdanningsavdelingen, har hatt hovedansvaret for evalueringsarbeidet ved Politihøgskolen.

Utkast til rapport ble 12.01.10 sendt på høring til alle involverte parter. Kommentarer og innspill som kom frem i høringsuttalelsene er vurdert og i noen grad tatt hensyn til i rapporten.

Et gjennomgående trekk ved tilbakemeldingene fra alle aktører på alle nivå, er at øvelse Tyr 2009 har bidratt til læring både gjennom forberedelsene, i gjennomføringen og under evalueringsfasen. Imidlertid påpekte flere at større åpenhet omkring scenarioet kanskje kunne bidratt til et bedre læringsutbytte.

Det ble også gitt tilbakemeldinger om at øvelsen ble for kort i forhold til bruk av ressurser, og at det var uheldig at ikke alle fikk øvd på det som var planlagt.

Det må samtidig presiseres at øvelsen ble redusert til en dag og ett scenario på grunn av hendelser i distriktet. Dette var i forståelse med de involverte virksomheter og etter beslutning i styringsgruppen for øvelsen.

Det preget nok øvelsen at det skjedde mye på en gang, og ikke alle fikk verifisert og kvittert ut viktige meldinger. I noen tilfeller ble aktørene for opptatt av å løse hendelsen, noe som gikk på bekostning av informasjonsflyten og situasjonsrapporteringen. Det synes som om øvelsen ikke fikk "satt" seg skikkelig før den var over.

Aktørene har allikevel fått oppleve hvilke utfordringer håndtering av hendelser av dette omfang kan medføre. Alle har gitt tilbakemeldinger på at hendelsen/scenarioet har vært realistisk og mulig å håndtere med de planer og rutiner som foreligger, men at det er behov for noen endringer og presiseringer.

En av de viktigste erfaringene fra evalueringsprosessen er å få en bredere og mer konsistent evaluering av og med alle aktører. Det er for fremtidige øvelser ønskelig med en sterkere og mer forpliktende involvering av evaluatorene fra starten av planprosessen.

1.1 Anbefalinger

På bakgrunn av analyser og konklusjoner (se kapittel 5 og 6) har Politihøgskolen følgende anbefalinger:

Planleggingsfasen

- Utarbeide klare og konsise øvingsmål tidlig i planleggingsfasen i samarbeid med aktørene og enes om evalueringskriterier
- Skreddersy et scenario for deltakerne i øvelsen som kan bidra til størst mulig måloppnåelse for de ulike aktørene
- Bruk scenarioet aktivt i forkant for å lære mest mulig
- Klarere retningslinjer for gjennomføring av besøksprogrammet

Planverk

- Bruke planverket i hele planleggingsfasen
- Legge inn øvelsesmomenter som krever bruk av planverket

Ledelse og koordinering

- Utarbeide faste rutiner for situasjonsrapportering
- Sikre en enhetlig forståelse av LRS- funksjonen
- Klarere rollefordeling og koordinering av arbeidsoppgaver
- Større fokus på koordinering av ressurser og samhandling mellom aktørene
- Sikre gode og hensiktsmessige arbeidsforhold for den kollektive redningsledelsen
- Synligere innsatsledelse og organisering av innsatsleders KO
- Fokus på HMS

Kommunikasjon

- Utarbeide et sambandsdiagram
- Sikre korrekt og koordinert informasjon til media
- Nøyaktig loggføring
- Sikre lokal kompetanse i DIR

2 Bakgrunn

”Fra og med 2007 gjennomføres øvelse Tyr, politiets nye årlige samvirkeøvelse, som initieres av politidirektoratet” (St.meld.nr. 22, 2007 – 2008:15). Øvelsen ble i 2009 besluttet gjennomført i Telemark politidistrikt med en stor industriulykke som scenario. Øvelse Tyr ble første gang gjennomført i Søndre Buskerud politidistrikt i 2007. Øvelsen har som mål å øve politidistriktene, bistandsressurser og andre samvirkende aktører. Deltakere er de som er aktører ved en reell hendelse.

Oppmerksomheten rundt samfunnssikkerhet skal i følge Stortinget ha høy prioritet. Prioriteringen skal gjenspeiles i det organisatoriske ansvaret og i forebyggende arbeid. Samfunnets samlede ressurser skal gjennom samordnet bruk og prioriteringer settes inn i samfunnssikkerhetsarbeidet (Innst. S. nr.9 2002 – 2003). Arbeidet for å styrke samfunnssikkerheten tar utgangspunkt i de tre krisehåndteringsprinsippene: ansvarsprinsippet, likhetsprinsippet og nærhetsprinsippet. (St.meld.nr. 17 2001 – 2002).

- Ansvarsprinsippet innebærer at den som har et ansvar i en normalsituasjon, også har et ansvar ved ekstraordinære hendelser.
- Likhetsprinsippet innebærer at den organisasjonen man opererer med under kriser skal være mest mulig lik med den organisasjonen man har til daglig.
- Nærhetsprinsippet innebærer at kriser skal håndteres på et lavest mulig nivå

For å sikre en god beredskap er det viktig å øve jevnlig. Politiet har de tre siste årene deltatt og hatt en sentral rolle i:

- Øvelse Oslo 2006
- Øvelse Tyr 2007
- Øvelse Trøndelag 2008
- Øvelse Tyr 2008

Politidirektoratet har trukket noen konklusjoner etter gjennomføring av øvelsene, og nevner blant annet at de ”..... i begrenset og varierende grad har blitt ”felleseie” for andre enn deltakerne i den enkelte øvelse med henhold til erfaringer og evalueringer. Dette er en mangel som bør forbedres gjennom en mer systematisk tilnærming til evaluering/distribusjon av erfaringer fra øvelser generelt, i alle fall fra større regionale og nasjonale øvelser, særlig de tverrfaglige” (POD: 060509).

Gjennom en systematisk evaluering og formidling av resultatene til flest mulig kan flere lære av øvelsen. Evalueringen skal også være en metode for å identifisere forbedringspunkter på sentrale områder, for eksempel i planverk, samhandling, kommunikasjon og ledelse på alle nivå.

2.1 Mandat

Politidirektoratet (POD), Seksjon for politiberedskap og krisehåndtering, har ansvaret for å lede planlegging og gjennomføring av øvelsen i samarbeid med Fylkesmannen i Telemark (FMT) og Telemark politidistrikt (TPD). Politihøgskolen (PHS) har fått i oppdrag å evaluere øvelsen i samarbeid med deltagende virksomheter.

2.2 Politidirektoratets uttalte mål for øvelse Tyr

I følge gjennomføringsdirektivet for øvelse Tyr skal det gjennomføres en realistisk samvirkeøvelse. Øvelsesscenarioet skal bygge på ulykke og redning. Politidirektoratet har videre som mål at dette vil: ”... øke tryggheten i øvingsområdet hos publikum og andre” (POD, Gjennomføringsdirektiv øvelse Tyr 2009:3).

I øvelse Tyr 2009 skal det testes: ”... kapasitet og evne, avdekke eventuelle mangler, bekrefte antatt tilstand, øke deltagerens kompetanse og gi oss status på hvor vi står i forhold til det som er beskrevet i målsettingen” (Gjennomføringsdirektiv øvelse Tyr 2009:3).

Planleggingsarbeidet i forkant og deltagerens erkjennelse av at det skal være en øvelse vil alene gi et verdifullt utbytte. Denne erfaringslæringen bør systemiseres og implementeres.

Hovedmål med øvelsen er følgende (Gjennomføringsdirektiv øvelse Tyr 2009:3):

- Avklare ansvars- og rolleforståelse
- Bedre krisehåndteringsevnen
- Samvirke vertikalt i egen sektor og horisontalt med andre sektorer.
- Planverk
- Utstyr
- Kompetanse
- Mediehåndtering

- Kommunikasjon
- Øve innsats
- Skaffe erfaringer

2.3 Evaluering

Evaluering av øvelse Tyr har tidligere vært gjennomført av Politidirektoratet. Etter drøftelser med Politihøgskolen og med bakgrunn i erfaringer og ønsker om å videreutvikle evalueringen, har Politidirektoratet vurdert det som hensiktsmessig å gi dette oppdraget til Politihøgskolen, jf. Disponeringsskrivet til Politihøgskolen for 2009.

Målsettingen med å legge evalueringen til Politihøgskolen er at den metodiske tilnærming kan videreutvikles og teoribaseres, og at erfaringene fra øvelsen kan implementeres i de relevante etter- og videreutdanningene ved Politihøgskolen. Evalueringen skal omfatte planlegging og gjennomføring av øvelsen med utgangspunkt i øvelsens hovedmål slik at erfaringer og læringspunkter kommer tydelig fram med utgangspunkt i politiets oppgaveløsning og samvirke mellom deltakerne. Evalueringen vil således ikke fokusere på den enkelte aktør. I evalueringen vektlegges å vurdere krisehåndtering, måloppnåelse og skaffe beslutningsgrunnlag for å lære, endre og utvikle kunnskap.

Evalueringen av øvelse Tyr 2009 bygger på de overordnede mål for øvelsen. Med utgangspunkt i disse vil fokus være:

- Planleggingsfasen
- Planverk
- Ledelse
- Kommunikasjon

2.3.1 Datainnsamling

For å belyse problemstillingene i undersøkelsen er følgende metode benyttet:

- Dokumentanalyse
- Intervjuer
- Observasjoner
- Spørreundersøkelse

Kildene som er benyttet:

- Logger
- Førsteintrykkssamling med referat
- Planverk
- Evalueringsrapporter fra øvelse Oslo 2006, øvelse Tyr 2008
- Rapport fra POD 06.05.09, *Sammendrag av erfaringer fra tidligere øvelser*

Dokumenter

I dokumentanalysen er politiets, industrivernets og Fylkesmannens planverk gjennomgått. Videre er tidligere evalueringer og rapporter utarbeidet av Politidirektoratet undersøkt.

Politiets logger (PO- loggen), spillstabsloggen og logger/rapporter fra evaluatorene er gjennomgått og har vist seg som viktige kilder for evalueringen.

Førsteintrykkssamlingen ble ledet av Politidirektoratet dagen etter at øvelsen var avsluttet. En representant fra hver av de virksomheter/aktører som hadde deltatt på øvelsen, fikk kort beskrive sitt førsteinntrykk som gjennomføring av øvelsen, erfaringer og måloppnåelse. Det foreligger referat fra førsteinntrykkssamlingen.

Intervjuer

Det er gjennomført to intervjurunder. Den første ble gjennomført i månedsskifte juni/juli, med politiet i Telemark politidistrikt, brannvesenet i Skien og Porsgrunn, industrivernet på Herøya og beredskapsplanlegger hos Fylkesmannen i Telemark. Det ble til sammen intervjuet 12 personer. Den andre runden ble gjennomført i uke 48 med ledelsen i Telemark politidistrikt. Intervjuene ble foretatt på seks personer. Intervjuene er benyttet for å belyse problemstillingen og kartlegge ulike sider ved planlegging av øvelse Tyr.

Observasjoner

Evaluatorene gjennomførte observasjoner på bakgrunn av et evalueringsskjema utarbeidet av Politihøgskolen. Hovedfokus var planverk, ledelse og kommunikasjon. Observasjonene ble bearbeidet og vurdert i forhold til evalueringsmålene (2.4.2) i en observasjonsrapport (se vedlegg 1). Totalt ble det levert 24 observasjonsrapporter.

Før øvelsen startet ble det fra den enkelte aktør plukket ut personer som skulle være evaluatorene ved de ulike hendelser under øvelsen. Evaluatorene ble samlet i Stavern på det siste planleggingsmøte onsdag 14.10.09. Her ble evalueringskriterier, observasjonsskjema og rapporteringsskjema gjennomgått.

Evaluators rolle og oppgave var en sentral problemstilling på samlingen. Det ble diskutert om en og samme person bør være både kontroller og evaluator. Politihøgskolen vektlegger betydningen av at evaluator skal være observatør og ikke bryte inn i prosessen og ”kontrollere”, eller veilede.

En utfordring var at det kun møtte en evaluator fra andre aktører utover politietaten. Dette er en svakhet ved opplegget. De andre evaluatorene har da ikke fått den samme informasjon, ei heller deltatt i diskusjonene rundt evaluatorrollen og evalueringskriteriene.

Når data fra gjennomføringen i stor grad baserer seg på observasjon, blir det en utfordring å legge til rette for at observatørene kan bli samkjørte. Dette bør forbedres ved at evaluatorene utpekes på første planleggingsmøte og involveres i oppgaven tidligst mulig. Evaluator vil da få en følelse av tilhørighet og eierskap i forhold til prosessen som skal foregå.

Spørreundersøkelse

Det ble sendt ut en spørreundersøkelse til 51 deltakere fra politiet og eksterne aktører. Det kom inn svar fra 37 deltakere. Spørreundersøkelsen ble utarbeidet av Politihøgskolen og hadde fokus på følgende områder:

- planlegging
- mål
- planverk
- roller
- ansvarsfordeling
- kommunikasjon
- samvirke
- organisering
- gjennomføring,
- læring og videre utvikling

2.3.2 Evalueringsmål

For å belyse i hvilken grad deltakerne har nådd målene for øvelsen er det tatt utgangspunkt i hovedtemaene *planlegging, planverk, ledelse og kommunikasjon*. Politihøgskolen har valgt følgende kriterier for evaluering av de fire hovedtemaene:

Planleggingsfasen

- Formulering av øvingsmål
- Utvelgelse av aktører
- Utvikling av scenario og dreiebok

1. Planverk

- Tilgjengelighet
- Bruk
- Problemer/utfordringer knyttet til bruken av planverket

2. Ledelse

- Rolleforståelse i henhold til instruks/retningslinjer og planverk
- Ansvarsforståelse i henhold til instruks/retningslinjer og planverk
- Hvordan var samvirke mellom de ulike enheter?
- Planlegging og organisering
- Kommunikasjon opp og ned (formidling av ordrer)
- Hvordan ble beslutninger fattet?

3. Kommunikasjon

- Ble det formidlet korrekt og relevant informasjon?
- Kommunikasjon/samband – internt/eksternt
- Mediehåndtering

3 Planleggingsfasen

Politidirektoratet koordinerte og ledet planprosessen. Denne involverte mange organisasjoner og grupper. Planprosessen omfattet mange organisasjoner og grupper (se vedlegg 3). Torsdag 05.03.09 var det et oppstartmøte i Skien, hvor hensikten var å informere om øvelsen og forankre den i de mange og ulike virksomhetene. Deretter ble det gjennomført fire felles planmøter. Det første møte ble gjennomført i Skien tirsdag 31.03.09.

Det å planlegge øvelse Tyr er krevende. Kompleksiteten og utfordringene er mange. I utgangspunktet skulle øvelsen inneholde tre scenarioer over to dager. På grunn av store hendelser i Telemark politidistrikt denne sommeren, blant annet forliset av ”Full City”, ble det vurdert av Politidirektoratet, Telemark politidistrikt og andre sentrale aktører å redusere øvelsen. Styringsgruppen for øvelse Tyr besluttet på bakgrunn av dette at øvelsen skulle reduseres til en dag og kun ta utgangspunkt i ett scenario. Denne endringen skapte noen utfordringer for planleggingsgruppen. Noen aktører ville for eksempel få mindre delaktighet i øvelsen enn det som opprinnelig var tiltenkt.

Under første intervjurunde kom det fram en del synspunkter angående planlegging, organisering, planverk og mål for øvelsen. Disse synspunktene ble sammenfattet i et notat (se vedlegg 4). I følge intervjuobjektene var det viktig i det videre planleggingsarbeidet å fokusere på tre spørsmål:

- Hva er målet med øvelsen?
- Hvem skal øves?
- Hvilke problemstillinger skal øves?

Notatet ble oversendt Politidirektoratet i slutten av august, ble tatt opp i styringsmøte og i møte med FOE leder Telemark.

4 Gjennomføring av øvelsen

Øvelsen ble gjennomført i Grenlandsområdet onsdag 28.10.2009 i tidsrommet 0840 – 1442. Øvelsen skulle startet klokken 0800, men ble utsatt til klokken 0841 som følge av en reell brann i Skien sentrum, som la beslag på aktuelle ressurser for øvelsen.

Hendelsesforløpet beskrives i logger fra evaluatorene, politiet og spillstab. Loggene er forkortet og sammenstilt (vedlegg 5). Når en i ettertid ser på loggene og loggføringen av meldingstidspunkter ser en at tidspunktene for når hendelsene inntreffer kan variere. Loggene viser også at hendelser blir ført ulikt både når det gjelder tidspunkt og hva som reelt loggføres. Eksempelvis loggfører evaluatoren at båten slepes fra kai kl. 1025. Loggen til spillstab sier at båten slepes fra kai kl. 1018 og politiloggen at båten blir flyttet kl. 1037. Loggene er uklare og mangelfulle på viktige hendelser som:

- Hvor mange skadde, hva skjer med de skadde
- Hva skjer om bord i båten, brann, gasslekkasje?
- Mengder av gass ombord
- Hvor slepes båten og hvem har ansvaret?
- Vindretning – forhåndsdefinert av spillstab, ble og en utfordring

Dette viser noe av utfordringene det innebærer å føre logg samtidig som hendelsen pågår (loggføring i samtid). Samtidig er det viktig å påpeke viktigheten av nøyaktig loggføringen. ”Politiet mener at en felles referansetid er viktig for rekonstruksjon av hendelsesforløpet, ikke bare internt i hver organisasjon, men også mellom etater og virksomheter” (Øvelse Oslo 2006:9).

Mulige konsekvenser av den type unøyaktigheter kan føre til at det blir gjort feilaktige situasjonsvurderinger på bakgrunn av feil informasjon.

Øvelsen hadde mange aktører. Deltagerne kan deles inn i forskjellige funksjoner.

- De som spillteknisk arrangerer øvelsen
 - Øvingsledelsen, spillstab, evaluatorene og kontrollere. Disse er med for å drifte øvelsen eller andre forhold. De spiller ikke seg selv, men roller det er behov for øvingsteknisk for å gjennomføre øvelsen

- De som deltar i øvelsen i normalfunksjonen.
 - Alle de som skal øve, dvs. mannskaper fra politiet, Forsvaret, nødetatene, direktorater, departementer, Fylkesmannen, kommunen og objekteier.
- Publikum, spillmedia og andre.

Man kan også dele dette inn i ”de som øver andre” og ”de som øver”. De som øver andre vil ikke være synlige for de som øver, med unntak av rollespillerne. (Prinsippskisse spillstab se vedlegg 1 gjennomføringsdirektiv)

5 Vurdering av måloppnåelse

5.1 Planleggingsfasen

Politidistriktets ledelse og stabsapparat, innbefattet den kollektive redningsledelsen gjennomførte Stabskurset i Stavern i regi av Politihøgskolen i tidsrommet 30.03.09 – 03.04.09. Fra politidistriktet ble dette fremhevet som veldig positivt og læringsrikt. Politimesteren og Stabssjefen hadde i tillegg en framdriftsplan med tanke på kunnskapsutvikling fram mot øvelsen.

Formulering av øvingsmål

Gode mål tjener flere hensikter. De skal styre og gi retning til aktivitetene og samtidig være noe å evaluere i forhold til. I tillegg kan gode mål motivere til innsats. Det siste kan være av avgjørende betydning når det gjelder en aktivitet som øvelse Tyr som overfor mange baserer seg på frivillighet.

Øvelsens mål og hensikt var på forhånd definert av Politidirektoratet og gjengitt i øvingsdirektivet og gjennomføringsdirektivet. I gjennomføringsdirektivet beskrives hovedmålene for øvelsen (se tabell).

Fra gjennomføringsdirektivet	Mål eller øvingsmoment	Kommentar
Avklare ansvars- og rolleforståelse	Mål	Hva er kriterier for måloppnåelse?
Bedre krisehåndteringsevnen	Mål	Hva er kriterier for måloppnåelse?
Samvirke vertikalt i egen sektor og horisontalt med andre sektorer	Mål	Hva er kriterier for måloppnåelse?
Planverk	Øvingsmoment	Hva er målet og hva skal evalueres i forhold til dette?
Utstyr	Øvingsmoment	Hva er målet og hva skal evalueres i forhold til dette?
Kompetanse	Øvingsmoment	Hva er målet og hva skal evalueres i forhold til dette?
Mediehåndtering	Mål	Hva er kriterier for måloppnåelse?
Kommunikasjon	Øvingsmoment	Hva er målet og hva skal evalueres i forhold til dette?
Øve Innsats	Mål	Hva er kriterier for måloppnåelse?
Skaffe erfaring	Mål	Hva er kriterier for måloppnåelse?

Hovedmålene fra Politidirektoratet er formulert slik at det er vanskelig både å vite hva det øves på og hva som er kriteriene for å vite om målene er nådd. Dette ble meget tydelig da Politihøgskolen hadde samling med evaluatorene (kap.2.4.1). Hvis det er ønskelig at målene skal styre øvingsaktivitetene og gi grunnlag for evaluering, så er det nødvendig med mye tydeligere målformuleringer i direktivet eller i aktørenes plandokumenter.

Flere av aktørene gir i evalueringen uttrykk for at de var usikre på målene. Det påpekes at det ble vanskelig å definere egne mål så lenge scenarioet ikke var kjent. En konsekvens av dette ble at flere av aktørene var usikre på om øvelsen var en ”test” for å kartlegge i hvilken grad de var i stand til å håndtere sine ansvarsområder, eller om fokuset var læring. Som en sa:

”Dette er en rammebetingelse som vi her i Grenland forlot for mer enn 20 år siden, først og fremst av pedagogiske grunner”

Læring er et hovedargument for å gjennomføre øvelsen. En felles forståelse og tilhørighet til målene som relevante, realistiske og meningsfulle, kan være et godt utgangspunkt.

På planleggingsmøtene gikk mye av tiden med til å diskutere innholdet og realismen i scenarioet. En konsekvens av dette var at målene for øvelsen i liten grad var tema. En annen konsekvens var at det i liten grad ble sett på hvordan man skulle oppnå et best mulig øvingsutbytte.

Politidirektoratets mål og forventninger slik de ble formidlet i forkant av øvelsen var av overordnet karakter. Dette på grunn av at deler av scenarioet ikke var kjent. Det medførte at aktørene til en viss grad satte seg egne mål, som ikke nødvendigvis harmonerte med målene satt av Politidirektoratet. Dette understreker viktigheten av arbeidet med læringsmål.

Utvelgelse av aktører

I invitasjonen og i oppstartmøte for øvelsen ble det presisert at deltakelsen var frivillig. Samtidig ble det gitt meget klart uttrykk for hvem Politidirektoratet forventet skulle delta. Dette kunne oppleves som noe forvirrende. Enkelte aktører stilte spørsmål om det var ”frivillig” fordi Politidirektoratet ikke ville påta seg noen utgifter. Aktørene hadde ikke fått avsatt midler for å delta på øvelsen. De opplevde det også som vanskelig å be om midler til noe som de ikke visste hva de skulle testes/øves på. Fra Politidirektoratet blir det presisert at øvingsdager, område og type hendelse på forhånd var klart for deltakerne, men at detaljer med tidspunkt, hva, hvem og hvor ikke ville bli gjort kjent.

Utvikling av scenario og dreiebok

Et hovedfokus i planleggingen av scenarioet var at det skulle være så realistisk som mulig, samt involvere alle aktørene/deltakerne. Et annet viktig moment var å utfordre aktørene på deres ansvarsområde og eventuelle svakheter. Dette samsvarer godt med de tre overordnede prinsipper i forbindelse med arbeidet for å styrke samfunnssikkerheten. At øvelsen ble redusert fra to til en dag og at to av scenarioene falt bort, førte til at noe av planleggingen stoppet opp. Scenarioet ble derfor ikke ferdig før etter siste planleggingsmøte. Dette opplevdes av noen aktører som i seneste laget.

I hvor stor grad øvelsen skal være et virkemiddel for å teste beredskapen og beredskapsplaner i praksis bør diskuteres. Det kan synes som om akkurat dette oppleves som mer sentralt i praksis enn det faktisk er intendert. Beredskap og beredskapsplaner blir de facto testet i slike

øvelser. Men det er ikke fremhevet som et hovedpunkt. Det at dette blir sentralt, kan komme av det faktum at deler av scenarioet ikke var kjent for deltakerne.

5.2 Planverk

Tilgjengelighet

Planverket ved politidistriktet ble dagen før øvelsen presentert i papirutgave for evaluatorgruppen. Flere påpekte at det virket noe mangelfullt. Planverket er under revidering.

Planverket og instruksene for ”Evakuerte og Pårørende sentret” (EPS) var ikke oppdatert.

Bruk

Ingen av evaluatorene fra politiet observerte at planverk var fremme og ble benyttet! Verken elektronisk (PO eller i papirutgave).

Når det gjelder ledelse ved hendelser om bord i fartøy som ikke ligger til kai, manglet politidistriktet planverk for å håndtere en slik hendelse. Planverket for slike hendelser eksisterer ved HRS. Dette medførte også en del utfordringer som blir nærmere beskrevet i avsnittet ”Hvordan var samvirke mellom de ulike enheter”.

Problemer/utfordringer knyttet til bruken av planverket

At planverket ikke ble observert brukt kan i beste fall bety at aktørene kjente til planene, og mente det ikke var bruk for disse i sine vurderinger/beslutninger. Men det behøver ikke være den eneste forklaringen. Det ble blant annet observert:

- Usikkerhet og manglende referanser til ledelsesansvar når HRS overtok håndtering av fartøyet da det ble slept fra kai.
- Vurdering av gassalarm og vilkårene for dette
- Vurdering av muligheten til å kunne få faglig bistand fra Herøya industripark, og om kunnskap om faremomenter ved ammoniakk.

”Den manglende bruk av planer og mangel på konkrete henvisninger til disse i diskusjoner/beslutninger var det mest forbausende i denne øvelsen. Dette gjaldt både i strategisk gruppe, kollektiv redningsledelse og i LRS”. (Sønderland)

Beredskapsrommet på Herøya brukte benevnelsen ”redningsledelsen” om seg selv. Dette er interessant både i forhold til planverk, ledelse, samvirke og kommunikasjon. I utgangspunktet er det uheldig og kan mistolkes da det er den samme benevnelsen som den offentlige redningstjenesten benytter (HRS/LRS). Det kan også si noe om samarbeidet og samordning av planverket, herunder avklaring av ansvar og rolle.

5.3 Ledelse

Rolleforståelse i henhold til instruks/retningslinjer og planverk

LRS er et samlebegrep for *strategisk nivå* (politimester med øvrig ledelse), *operativt nivå* (stab/operasjonssentral) og *taktisk nivå* (innsatsleder med styrker). LRS er et nivå i redningstjenestens organisering under Hovedredningssentralen. I ledelsesstrukturen er politimesteren leder. I praksis ledes de fleste aksjoner fra politiets operasjonssentral til innsatsleder uten at det øverste nivå har en aktiv rolle.

Politimesteren viste god rolleforståelse både når det gjaldt samarbeid og oppgaver i relasjon til egen stab og stabssjef. Hun brukte aktivt en egen strategisk gruppe som støtte. Hun var også aktiv i forhold til den kollektiv redningsledelsen.

Tilbakemeldingene fra den kollektiv redningsledelsen var at de ikke var tilfreds med hvordan deres roller og kompetanse ble benyttet. Arbeidet var til tider preget av usikkerhet i forhold til de ulike aktørenes roller og ansvar. Kollektiv redningsledelse viste interesse for å bidra faglig til oppgaven, men uttrykte at de følte seg satt utenfor, både informasjonsmessig og som faglige rådgivere.

På ledelsesnivåene (strategisk, operativ og taktisk) var det flere som mente at rolleavklaringen var noe rotete og uklar. I staben opplevde de for eksempel at de kunne jobbe med de samme problemstillingene innenfor de forskjellige P- er. Spesielt P3 mente at rollen ikke var klar nok definert spesielt opp mot operasjonsleder.

Forholdet mellom HRS og LRS når fartøyet ble slept fra kai skapte noe forvirring. I det fartøyet forlot kai burde LRS forstå at ledelse og ansvar for aksjonen formelt ble overført til HRS. LRS informerte ikke HRS om at beslutningen om slep ble tatt eller når slepet ble iverksatt og slepet forlot kai. Dette kan tyde på manglende forståelse for LRS sin rolle.

På taktisk nivå er tilbakemeldingene at rolleforståelsen var klar.

Ansvarsforståelse i henhold til instruksjoner/retningslinjer og planverk

Politimesteren og strategisk gruppe viste god ansvarsforståelse for sine oppgaver. Kollektiv redningsledelse viste god innsikt i ansvar for oppgavene i LRS- systemet. Dette i følge tilbakemeldinger fra evaluatør.

Politi og helsepersonell ble værende om bord i det brennende fartøy med potensiell fare for gasslekkasje, mens det ble iverksatt slep fra kai. Dette reiser flere spørsmål som det burde vært tatt stilling til av de som hadde ledelsen:

- Hva med egensikkerhet/HMS/verneutstyr,
- Var dette avklart med skipper om bord?
- Hvem står ansvarlig for dette?

Verken HRS eller LRS besørget at underliggende instanser og aktører fikk informasjon om hva som skjedde eller hvem som hadde ansvar når fartøyet ble slept fra kai med personell om bord. At LRS ikke overførte ledelse til HRS, medførte at OSC (on scene coordinator) Kystvakta Tor (KV Tor) ikke ble det kommunikasjonsknutepunktet som OSC skal være for håndtering av ressurser i forbindelse med ledelse og koordinering av redningsinnsats på sjøen.

En mulig følge av dette var at LRS tok beslutninger utenfor eget mandat i denne forbindelse. LRS var ikke lenger koordinator. Likevel ble det tatt beslutninger i forbindelse med oppankring og vedrørende evakuering mens en redningsaksjon pågikk. Verken VTS (Vessel Traffic Service) eller HRS var kjent med de beslutninger som LRS/politi tok, og som indirekte påvirket redningsarbeidet om bord i havaristen.

I stabsrommet for industrivernet på Herøya fremstod det til tider som om industrivernet var i sentrum for håndtering av hendelsen. Staben på Herøya var i følge evaluatør, samt egne tilbakemeldinger, lite bevisst LRS sin rolle. Industrivernet driftet hendelsen helhetlig, og til

tider gikk de ut over eget ansvarsområde. De planla og tok vurderinger blant annet om utspill til media og evakuering av nærområder med barnehager og boligområder, uten å samkjøre dette med LRS. Dette var vurderinger som ble planlagt i stabsrommet på Herøya, men ikke iverksatt.

Årsaken til ovennevnte kan være flere. En er at politiets liaison i staben kanskje kunne vært noe mer delaktig og informativ i sin utførelse ved å formidle og avklare ansvarsforholdet til politiets stab/LRS.

På den annen side ble det jevnlig sendt ut informasjon fra stabsrommet på Herøya til LRS. Det var informasjon vedrørende gassituasjonen og hvem som var på skadestedet. Det ble også gitt opplysninger om skadde personer. Disse opplysningene ble underveis klarert med liaisonen fra politiet i stabsrommet.

Hvordan var samvirke mellom de ulike enheter?

Strategisk gruppe og kollektiv redningsledelse hadde god forståelse for sine arbeidsoppgaver og jobbet godt sammen i følge evaluator. Men som nevnt tidligere var kollektiv redningsledelse frustrert i forhold til manglende informasjon og lite bruk som faglige rådgivere. Stabssjef var ofte aktiv til stede både i strategisk gruppe og i kollektiv redningsledelse. Det ble ikke observert at noen medlemmer fra staben (P-er) var innom kollektiv redningsledelse.

Når det gjelder forholdet mellom HRS og OSC(KV Tor) ble øvelsen en utfordring på grunn av at hendelsen skulle gå fra en landhendelse til en sjøhendelse. KV Tor var tidlig framme ved fartøy i brann. De ble ikke tildelt rollen som OSC i første fase på grunn av at fartøyet lå ved kai og hendelsen på daværende tidspunkt ikke var en sjøhendelse. Som landhendelse ble den ledet av LRS. Da fartøyet ble dratt fra kai ble dette observert fra KV Tor i ca 30 minutter uten at HRS visste at overgangen fra landhendelse til sjøhendelse var skjedd. Når HRS ble tipset om dette, ble KV Tor bedt om å ta rollen som OSC.

HRS opplevde at samhandlingen med KV Tor ikke fungerte optimalt. Dette begrunnes med at OSC har manglende kontroll på havaristen og at de rekvirerer ressurser uten å informere HRS.

KV Tor opplevde HRS som lite spesifikk på hvilke oppgaver som det var ønsket at OSC skulle iverksette. I tillegg mottok de for lite informasjon om hvilke ressurser de har disponible når de overtar rollen som OSC.

Forholdet mellom HRS og VTS opplevdes som særdeles positivt fra HRS sin side. HRS mener de hadde et godt samarbeid og VTS reagerte hurtig og med riktig respons på utfordringer gitt av HRS.

Forholdet mellom HRS og Kystverket opplevdes som noe merkelig da Kystverket ikke spilte med direkte, men gjennom representant sittende i VTS. Dialogen burde gått gjennom Kystverkets beredskapstelefon ifølge HRS.

Samarbeidet i stabsrommet for industrivernet på Herøya var godt. De hadde direkte kontakt med redningspersonell fra industrivernet og brannvesenet. På grunn av politiets sene ankomst var det ingen kommunikasjon mellom politiets innsatspersonell annet enn det som gikk gjennom politiets liaison til operasjonssentralen. Politiets liaison var ikke klar over at det var tilrettelagt sambandslinje i stabsrommet på Herøya til politiets samband. Det medførte at han var avskåret fra direkte kontakt med innsatsleder. Det å nå innsatsleder på telefon var vanskelig da den som regel var opptatt. For øvrig betinget kontakt at politiet hadde en spesiell radio av typen Motorola MX 1 – 3. Den hadde liaisonen ikke med seg.

Planlegging og organisering

Strategisk nivå var planlagt og organisert slik modellen for politimesters bruk av stab og kollektiv redningsledelse i LRS er beskrevet i ”Politiets beredskapssystem del 1” (PBS 1). Det var ikke noen hindring i at strategisk gruppe var en etasje over kollektiv redningsledelse og stab.

Det var derimot en ulempe at kollektiv redningsledelse ikke fikk tilgang til stab, til tross for at denne var i naborommet. Da politimesteren som leder av redningsledelsen valgte å være mye sammen med sin egen strategiske gruppe, tok det tid og oppmerksomhet vekk fra samspillet med resten av den kollektive redningsledelsen. Det betød at stabssjefen måtte møte i strategisk gruppe og kollektiv redningsledelse med samme formål. Det kunne også skape et inntrykk av at det ble opprettet et beslutningsnivå over redningsledelsen og at beslutninger ble tatt før politimester kom til den kollektiv redningsledelse.

Den kollektive redningsledelsen ble plassert i et rom tett ved stabsrommet og operasjonssentralen, men med låst dør imellom. Dette medførte at det nesten ikke var kontakt mellom den kollektive redningsledelsen og stabsrommet. Stabssjefen ble løpende i mellom. Til tider kunne det virke noe kaotisk. Medlemmene i den kollektive redningsledelsen var ikke tilfreds med den informasjonen de fikk, spesielt angående brannen om bord i fartøyet. De savnet for eksempel et web kamera som kunne gitt bilder fra hendelsen.

P2 opplevde at han ikke fikk tilstrekkelig informasjon til å ta riktige avgjørelser. Eksempelvis ble en skoleklassen besluttet evakuert uten at P2 ble informert eller var en del av beslutningen. Det var jevnlig stabsmøter, noe som var både viktig og nødvendig. At assisterende stabssjef var i stabsrommet og fungerte som et bindeledd for stabsmedlemmene opplevdes som riktig. Han sørget for at stabsmedlemmene holdt fokus på de riktige oppgavene og kontinuitet i stabsarbeidet.

Det kunne til tider være vanskelig å følge alle meldingene i PO. Det ble påpekt som en teknisk svakhet at hvis en operatør blir tilbake i loggen for å oppdatere seg og noen loggfører en melding, så hopper loggen tilbake til siste melding. I hendelser med mange meldinger, bør mannskapene i enda større grad enn ellers være flinkere til å strukturere bruken av Politioperativt system (PO). Det vil understøtte muligheten for i større grad å kunne benytte PO som et styringsverktøy.

Operasjonssentralen opprettet en egen tidsbegrenset operasjon i PO hvor administrative og operative oppdrag ble behandlet. Opprettelsen av en tidsbegrenset operasjon ga en god skjerming av det ekstraordinære fra den ordinære oppdragsavviklingen. Imidlertid var man ikke konsekvent på at de operative oppdragene i sin helhet burde ligge som "aktive oppdrag" for å skille dem fra de administrative oppdragene. Situasjonsrapporter ble ikke registrert som tiltak i oppdragsloggen slik det er anbefalt, noe som gjør oppdatering av situasjonsbildet vanskelig for leseren. Det er nærmest umulig å få et oppdatert situasjonsbildet ved å lese seg opp på PO loggen.

Det var til tider også noe mangelfull registrering av tiltak som krever oppfølging, herunder påfølgende tiltaksbehandling. Det gir stabssjef mangelfull oversikt over omfanget av gjøremål, og ivaretar således ikke nødvendig notoritet. Planverket i PO ble heller ikke brukt, og det var derfor ikke mulig å få oversikt over om planlagte tiltak var vurdert og tatt stilling til.

Til tider var presset på operasjonssentralen så stort at det nærmest var umulig for blant annet innsatsleder å få gitt en situasjonsrapport.

Innsatsledelsen på Herøya fungerte ikke tilfredsstillende. Oppmarsj, plassering og samordning på skadestedet var i startfasen noe tilfeldig og ikke godt nok samordnet. Prinsipielt må innsatsledelsen etablere seg der de kan "se og bli sett". Innsatsleder fikk ikke raskt nok etablert kommandoplass med nødvendige støttefunksjoner (samband, logg, fagressurser). To polititjenestemenn merket med IL – armbind, medførte at fagleder brann og sanitet ble usikre på hvem de skulle forholde seg til.

På Vold etablerte IL seg helt nede på kaia. Dette medførte at han havnet midt i området der ambulanser kom og hentet de skadde. Han ble stående to meter fra skipet og for nær renseenheten til Sivilforsvaret. IL sa selv etter øvelsen: "at han aldri klarte å organisere seg for han følte at han alltid lå ett hakk etter øvelsens gang".

Kommunikasjon horisontalt og vertikalt

Innad i henholdsvis strategisk gruppe og kollektiv redningsledelse var det god kommunikasjon om det som ble meldt inn via stabssjef eller ved å følge med i PO- loggen på tavla. Politimester og stabssjef var ofte inne hos den kollektive redningsledelsen, og hadde dialog og meddelte beslutninger.

Spilltekniske forhold som for eksempel at det på politiloggen fremkom at det var meldt om gasslukt på Herre når den aktuelle vindretning tilsa noe ganske annet, skapte en del forvirring i den kollektive redningsledelsen som medførte at det ble tatt noen avgjørelser på feil grunnlag. Balansen mellom realisme og spill vil alltid være en utfordring i øvelser, men det er viktig å tilstrebe mest mulig likhet.

Kommunikasjonen mellom politiets liaison i KO på Herøya og operasjonssentralen fungerte delvis. Informasjonen gikk som oftest fra liaison til operasjonssentralen uten at tilbakemeldinger og svar på forespørsler kom tilbake. Det samme gjaldt kommunikasjonen mellom innsatsleder og operasjonssentralen.

Evaluator opplevde kommunikasjonen fra innsatsleder til operasjonssentralen som god og informativ, men opplevde at innsatsleder ikke alltid fikk tilbakemelding på det han spurte om. Evaluator inne på operasjonssentralen opplevde at operasjonsleder avga rapporter til staben på

en god måte, men noe mangelfull i forhold til situasjonsbilde. Om dette skyldes at innsatsleder ikke kom i kontakt med operasjonssentralen vites ikke. I tillegg var det noen øvingstekniske innspill som gjorde kommunikasjonen vanskelig.

Beslutningstaking

Etter kongelig resolusjon om redningstjenesten skal redningsledelsen ha anledning til å delta i beslutninger som angår aksjonen. Dersom det oppstår uenighet i kollegiet, er det politimesteren som beslutter. Det ble ikke observert at politimesteren ba formelt de øvrige i kollektiv redningsledelse om å delta i beslutninger. Dialogen om fakta og hva den enkelte kunne/skulle gjøre, tydet på at det ikke var noen markert uenighet om det som ble resultatet.

På strategisk nivå (kollektiv redningsledelse og strategisk gruppe) hadde evaluator inntrykk av at deltakerne kunne være vel kjappe til å beslutte noe som enten var et ansvar for HRS, eller som ikke var koordinert i henhold til den informasjon som forelå og/eller planverk. Det virket som beslutninger ble tatt på feil grunnlag og for sent på grunn av mangel på informasjon. Som et eksempel ble det i strategisk gruppe klokken 0940 sagt ja til å iverksette gassalarm (varsling og evakuering) på bakgrunn av melding om gasslekkasje fra skadestedet. Klokken 0945 melder spillstab at det som ble meldt fra skadestedet om gasslekkasje var uriktig. ”Spillet går tilbake til start” Den kollektive redningsledelsen hadde kun PO- loggen som informasjonskilde.

Kollektiv redningsledelse opplevde at de ikke hadde spesifikk kunnskap angående lasting, lossing, fysiske tilstander ved transport og spredning av ammoniakk. Dette var viktig og nødvendig informasjon for å kunne ta de riktige beslutninger for eksempel angående varsling og evakuering. Det ble derfor hentet inn en rådgiver til kollektiv redningsledelse fra Herøya industripark for å svare på disse spørsmål. Rådgiveren ankom den kollektive redningsledelsen klokken 1230.

I situasjonen etter at det var besluttet å iverksette tauing av skipet fra kai på Herøya og ut i Frierfjorden, måtte Kystverkets representant i den kollektiv redningsledelse involvere seg overfor VTS, ved dirigering og håndtering av andre skip med gasslast i området. Dette var en reell konkret situasjon som måtte håndteres sikkerhetsmessig. Dette var en situasjon som dukket opp og skapte noe forvirring, fordi den kollektive redningsledelsen ikke hadde fått

informasjon om at det spillteknisk var en annen vindretning enn det som var i virkeligheten. Uansett var dette en situasjon som måtte løses, og det ble gjort.

Under øvelsen var det et savn på bedre tilgang på informasjon for et løpende oppdatert situasjonsbilde. I en hendelse er det avgjørende at informasjonsutvekslingen for alle nivåer, fra taktisk til strategisk skjer på en effektiv, sikker og pålitelig måte. Informasjonen som ledelsen får er grunnlaget for situasjonsbilde og de beslutninger som fattes. Det ble for eksempel under øvelsen ikke observert at det ble levert noe informasjon skriftlig eller elektronisk. Hadde det skjedd ville den vært enklere å kvalitetssikre enn den muntlige informasjonen. Her ligger nok kimen til mye uklarheter/svakheter i informasjonsutvekslingen.

5.4 Kommunikasjon

Ble det formidlet korrekt og relevant informasjon:

I strategisk gruppe og kollektiv redningsledelse ble PO- loggen vist fortløpende på tavle. Dette krevde at alle måtte være aktive og lese seg opp for å få med både vesentlig og mindre vesentlig informasjon. I tillegg var politimester og stabssjef ofte innom og ga god informasjon. Men som nevnt tidligere ga den kollektive redningsledelsen uttrykk for at de fikk for lite informasjon.

Det hersket en del uklarheter på operasjonssentralen angående situasjonsbildet. P3 opplevde at det ble for mange hendelser og at hun ikke fikk kvittert ut meldingen/ eller hendelsen før en ny hendelse var på gang. Utgangspunktet var at kommunikasjonen skulle gå fra innsatsleder til operasjonsleder og videre til P3. Dette ble justert underveis til å gå direkte mellom P3 og innsatsleder. Politihøgskolen vurderer dette som uheldig da den direkte kontakten mellom innsatsleder og P3 ekskluderer funksjonen til operasjonssentralen (ledelse i nuet). Kun i helt spesielle operative situasjoner (skarpe politiaksjoner) kan en slik direkte kontakt forsvares.

Fylkesmannen fikk informasjon fra politiet via pressemelding til saksbehandlers e-post. Resultatet var at Fylkesmannens oppgave som er støtte til kommunene og å påse at innbyggerne blir ivaretatt av kommunene ikke ble ivaretatt i stor grad. Fylkesmannen ble ikke satt på noen stor prøve. Fylkesberedskapssjefen har kommentert at i en reell situasjon ville de ha vurdert varsling og eventuelt innkallelse av fylkesberedskapsrådet (alternativt hatt telefon møte).

Sentralbordet i Skien kommune ble av uviss grunn ikke varslet om øvelsen, og var derfor ikke forberedt på aktuelle hendelser. Dette kan synes å bero på kommunikasjonsvikt.

Kommunikasjon/samband – internt/eksternt

Kommunikasjonen internt i strategisk gruppe og kollektiv redningsledelse var god. Medlemmene i kollektiv redningsledelse hadde problemer med å koble sine bærbare PC på det lokale trådløse nettverket. Det ble i liten grad benyttet fasttelefon i den kollektive redningsledelsen. Mobiltelefon ble derimot flittig brukt for å få kontakt med respektive virksomheter.

Innsatspersonellet ble gjort kjent med hvilken arbeidskanal som skulle benyttes gjennom ”98 melding” fra operasjonsleder.

Innsatsleder fikk i startfasen ikke kontakt med fagleder brann. Det ble forsøkt opprettet kontakt på flere kanaler deriblant redningskanal 1 og 2 uten at det lyktes å få kontakt. At innsatsleder ikke fikk kontakt med fagleder brann var hovedårsaken til at det tok tid før han fikk etablert sitt KO på ulykkesstedet. Dette kan skyldes at politiet ikke fikk melding om øvelsen før ca. 10 minutter etter brannvesenet. Det var spillmedia som ringte operasjonssentralen Telemark politidistrikt og varslet om brann i båt på Herøya. Tilbakemelding fra operasjonssentralen, Telemark politidistrikt, går på at trippelvarslingen ikke fungerte. Årsaken kan være at 110- Telemark ikke fikk beskjed, eller at Porsgrunn brannvesen snappet opp hendelsen på stedet (Herøya).

Kommunikasjonen mellom innsatsleder og operasjonssentralen var komplisert. Innsatsleder brukte mye mobiltelefon noe som medførte at ingen andre fikk med seg kommunikasjonen mellom innsatsleder og operasjonssentralen. Det må her påpekes at mobiltelefonen ikke er et beredskapsnett og at nødetatene ikke må basere seg på bruk av mobilnettet.

I tillegg var det problemer med sambandet mellom politiets liaison i beredskapsrommet på Herøya og operasjonssentralen, Telemark politidistrikt. For mannskapene på operasjonssentralen var det nesten umulig å høre hva liaisonen meddelte.

Det tok en time å få pårørende telefonen (81502800) i gang. Da den først kom i gang virket den ikke. Det er viktig å finne årsaken til dette.

Kommunen var ikke informert om opprettelsen av EPS.

Kontakten mellom P2 og LRS- prest hadde vært mer effektiv om presten hadde hatt direkte løpende kontakt med P2. Kommunikasjonen gikk via LRS-prest og prest på innsatsstedet. Om det var direkte kontakt kunne presten kommet med egne vurderinger og innspill, og P2 ville ikke tapt tid på å få kontakt med presten. Denne kontakten er viktig for å planlegge møte med pårørende. I tillegg har det betydning for ikke å være sent ute i forhold til media.

Mediehåndtering

Det var lagt opp til et eget mediespill. Et relativt stort antall ”journalister” var engasjert. Mediebelastningen på aktørene ble tross dette langt mindre enn det ville vært ved en reell situasjon. De henvendelsene som kom, ble imidlertid i all hovedsak håndtert på en god måte.

Media ble håndtert av operasjonssentralen inntil P5 overtok. Det var i startfasen relativ liten belastning på politiet. Likevel fikk ikke media den informasjonen de spurte etter. De gikk da videre til andre kilder. Informasjonen fra stab fungerte etter hvert godt og de var tilgjengelig for media.

På brannstedet på Herøya slapp media helt frem til skipet på grunn av at innsatsleder ikke var på plass. På Vold slapp media ikke til, da innsatsleder der hadde organisert og sikret skadestedet.

Evaluator av mediehåndtering rapporterer at den første informasjonen til media kom fra Herøya. Inntrykket er derfor at Herøya i starten ble ”eier” av pressehåndteringen.

Tilbakemeldingen fra media er at alle de var i kontakt med på Herøya informerte på en meget profesjonell måte. I følge evaluator hadde politiet på slutten av øvelsen et godt grep om informasjonen som ble sendt ut og koordinerte budskapet på en god måte. Pressekonferanse ble organisert av P5 og ledet av politimesteren og stabssjefen.

På grunn av øvelsens korte omfang var det urealistisk av media å kontakte Justisdepartementet, Politidirektoratet og Mattilsynet. Det naturlige ville være å kontakte dem i etterkant, etter å ha fått en bedre oversikt over situasjonen. Alle aktørene fikk av samme grunn ikke en naturlig rolle i forhold til media.

Det ble gitt informasjon til befolkningen i Genlandsområdet via tekstmelding (SMS) om øvelsen. En før øvelsen startet og en etter at øvelsen var slutt. Meldingstekst før øvelsen klokken 07.46:

”Fra politiet: Onsdag 28.10.09 øves kriseberedskapen i Grenland. Det blir aktivitet m/utrykningskjøretøyer/helikoptre og båter. Vi beklager evt. ulemper”.

Meldingstekst etter øvelsen klokken 14:41:

”Fra politiet: Onsdagens beredskapsøvelse i Grenland er nå avsluttet. Vi over for å skape et tryggere samfunn og vi beklager evt. ulemper øvelsen har medført”.

Dette ble gjort i samarbeid med Unified Messaging System AS (UMS) som leverer tjenesten via sitt system for befolkningsvarsling til telefon kalt UMS Population Alert System. Det ble sendt ut SMS-meldinger til alle mobiltelefoner (både Telenor og NetCom) som var i gitt geografisk område, forhåndsdefinert av Telemark Politidistrikt. Varslingen før øvelsen ble mottatt av 69 099 abonnemeter (51 % etter 3 minutter og 95 % etter 7 minutter) og etter øvelsen av 79 307 abonnemeter (53 % etter 3 minutter og 95 % etter 8 minutter). Det var første gang systemet ble brukt for å varsle et større område med høy befolkningstetthet og 100 % dekning via teleoperatørene. Tilbakemeldinger fra UMS er at varslingene fungerte svært tilfredsstillende.

6 Oppsummering og anbefalinger

Beslutningene under øvelse Tyr ble tatt under krevende forhold og med betydelig press. Det som besluttes under øvelsen må ikke bli gjenstand for etterpåklokskap uten tilstrekkelig forståelse for rammer og utfordringer i situasjonen. Læringsprosessen handler slik sett ikke om hva som kunne ha vært gjort annerledes, men hva som skal gjøre neste gang.

6.1 Planleggingsfasen

Planleggerne fra Politidirektoratet skapte et godt samarbeidsklima og god stemning i de ulike grupper. De var flinke til å involvere alle aktører. Til tross for redusert scenario innholdt øvelsen mange momenter som utfordret aktørene. Spesielt lærerikt var problemstillingen om hvem som har ansvaret når et fartøy forlater kai.

Scenarioet ble av de fleste deltakere og aktører sett på som realistisk. Likevel vil en øvelse aldri kunne gi et helt realistisk bilde av hvordan en virkelig hendelse vil ha artet seg.

Håndtering av en hendelse som den som skjedde under øvelse Tyr, medfører andre og større utfordringer enn de dagligdagse. Spesielt gjelder det samhandling med de forskjellige samvirkepartnene og etater. Aktørene som deltok i øvelsen hadde ulike roller og ansvar i forhold til de hendelser som utspant seg. På grunn av scenarioet og lengden på øvelsen ble Justisdepartementet, Politidirektoratet, DSB, mattilsynet og fylkesmannen lite involvert.

Planprosessen fram til øvelsen ble av politidistriktet sett på som veldig lærerikt. Det var positivt å være på stabskurs med hele staben i Stavern. Det ble i ettertid igangsatt ulike prosesser for utvikling og læring som opplevdes som positivt for deltakerne.

Dagen etter øvelsen ble det gjennomført en førsteinntrykkssamling der alle aktørene fikk komme til ordet. Dette ble for mange en positiv og lærerik opplevelse.

Felles mål

For å skape en felles forståelse gjennom blant annet å utvikle felles mål for øvelsen er det viktig at aktørene involveres i planleggingsfasen. Det å bli enige om øvingsmål, hva hensikten med øvelsen er, hva det skal fokuseres på og hva resultatet skal være til slutt er viktig. Øvingsmålene må ikke få preg av å være øvingsmomenter som for eksempel: planverk, kompetanse, utstyr med mer. Øvingsmålene skal i stor grad legge grunnlaget for hele øvelsen, evalueringen og dermed også læringsutbyttet til hver enkelt aktør.

Vi øver for å lære. I planleggingsfasen ble det stilt spørsmål om vi øver for å teste. Begge delene bør være med. Vi må testes for å sjekke ut om vi kan det vi tror vi kan, og finne ut hva vi ikke kan. Samtidig er det viktig at vi lærer og får muligheten til å utvikle oss.

Aktørenes rolle og funksjon i scenarioet

Det kan være en utfordring å inkludere alle aktører like sterkt. Det å skreddersy et scenario tilpasset den enkeltes aktørs behov, er ikke alltid like lett. Utfordringen denne gang var i tillegg at scenarioet måtte gjøres om ”i siste liten”. Uansett ble det noe misnøye fra enkelte av aktørene om at gjøremålene under øvelsen ikke var i samsvar med forberedelsene og planleggingen. Mange som var forberedt på å bli øvet, og som i en reell situasjon ville vært

brukt fikk ikke anledning til å øve. I et øvingsperspektiv er det ikke heldig at forsterkningsressursene fra Sivilforsvaret, de frivillige organisasjoner og Heimevernet i liten grad ble øvet. I fremtiden er det viktig at dette forsterkningsbehovet blir tilpasset bedre og mer hensiktsmessig.

Scenario

Det ble stilt spørsmål om hvorfor ikke hele scenarioet ble gjort kjent for aktørene på forhånd. Det er et sentralt spørsmål som må diskuteres og vurderes nærmere. Det vil også være med på å påvirke målene for øvelsen.

Besøkende

At så mange besøkende var innom stabsrommet virket forstyrrende og hemmende på utførelsen og håndtering av operasjonen. Operasjonsleder måtte for eksempel bryte inn og be ”delegasjonen” vike. Dette må legges til rette på en annen måte, for eksempel med video-overføring til et egnet fellesrom hvor også de besøkende kan få innsyn i Geopol og Polloggen. Det er viktig ikke å avbryte spillet, som må få gå sin gang.

Anbefalinger øvelse Tyr:

- Utarbeide klare og konsise øvingsmål tidlig i planleggingsfasen i samarbeid med aktørene og enes om evalueringskriterier
- Skreddersy et scenario for deltakerne i øvelsen som kan bidra til størst mulig måloppnåelse for de ulike aktørene
- Bruk scenarioet aktivt i forkant for å lære mest mulig
- Klarere retningslinjer for gjennomføring av besøksprogrammet

6.2 Planverk

Det ble ikke observert at planverk ble benyttet av aktørene på noen av ledelsesnivåene. Samtidig syntes det som om deler av planene var kjent av de fleste.

Anbefalinger øvelse Tyr:

- Bruke planverket i hele planleggingsfasen
- Legge inn øvelsesmomenter som krever bruk av planverket

6.3 Ledelse og koordinering

Når politimester er i egen strategisk gruppe synes det som om temaene i stor grad blir knyttet til diskusjon om løsning av konkrete forhold. Det er mindre fokus på tiden fremover og mulige strategier. Det er således noe usikkert om politimester fikk det utbytte av strategisk gruppe som den var tiltenkt. Møtene mellom politimester, stabssjef og kollektiv redningsledelse synes også å være noe tilfeldig.

Kollektiv redningsledelse og stab

Den kollektive redningsledelsen ble plassert i et rom ved stabsrommet og operasjonssentralen, men med låst dør til disse. Direkte fysisk kontakt til stabsrommet var ikke mulig. Det var dårlig dekning med radio og telefonsamband. Det syntes som om det i liten grad ble gjort nytte av den kollektiv redningsledelse som faglige rådgivere for stab og politimester. De gangene rådgiver fra ”bedriften” kom med faktaopplysninger til stab ble mye av usikkerheten rundt risikobilde borte, og arbeidet i stab fungerte mye bedre.

Politimester og stabssjef brukte mye tid på å delta i strategisk gruppe, kollektiv redningsledelse og i stab. Dette ble til tider noe hektisk med stadige skift og lite tid til oppsummeringer og forberedelser til neste møte. Det virket og som om det var lite fokus på situasjonsrapportering.

Operasjonssentralen

Arbeidet i operasjonssentralen var lite strukturert angående oppgavefordeling, koordinering og ledelse. Operasjonsleder ble veldig opptatt med telefoner, samband og loggføring. Operasjonsleders rolle i stabsmøter bør være å avgi situasjonsrapporter, for deretter å gå tilbake til operasjonssentralen. Lange fravær fra operasjonssentralen kan føre til at operasjonsleder mister situasjonsbilde og oversikten. Det er viktig at operasjonsleder gir seg selv rom til å lede, og ikke ”dykker” ned i telefoner og annet arbeid som tar fokus bort fra det å lede. Mannskapsbehovet i operasjonssentralen må dimensjoneres i forhold til situasjonen og mannskapsbehov.

Innsatsleder

”Innsatsleder skal sammen med sin stab danne politimesterens ledergruppe i innsatsområdet” (PBS 1:99). Innsatsleder er således politiets øverste leder på stedet. Denne funksjonen er en kritisk suksessfaktor. Under denne øvelsen var innsatsleder plassert på Herøya og på Vold.

Hvor og hvordan skal innsatsleders KO organiseres på skadestedet når det der er etablert fast døgnkontinuerlig beredskapsvakt med egen kommandoplass? Det er aktuelt på flyplass med lufthavnvakt eller et industrivern som i dette tilfelle. Kunne innsatsleder fra politiet møtt direkte i kommandorommet og benyttet fagleder politi i innsatsområdet? Underforstått ville dette bety at innsatsleder ledet operasjonen fra dette kommandorommet. Redningsressursene ble i dette tilfelle styrt direkte fra kommandorommet. Innsatsleder vil da ikke ha kontroll og styring over ressursene dersom han møter på skadestedet. Når innsatsleder etablerer sitt KO på utsiden av industrivernet på Herøya, vil innsatsleder måtte forholde seg til et ukjent ledd i vår tradisjonelle organisering i redningsarbeid. Industrivernets kommandoplass har ofte det mest oppdaterte situasjonsbildet, samtidig som de har stor innflytelse på vurderinger og styring av tiltak. At innsatsleder i innledningsfasen ikke fikk kontakt med fagleder brann, og at kommunikasjonen med liaison og LRS ikke fungerte maksimalt, var ikke direkte utslagsgivende for at politiets forutsetning og evne til å koordinere og lede på en god måte.

Samvirke

Ingen kjede er sterkere enn det svakeste ledd og få er sterke alene. Samvirke er vesentlig når gode krefter skal forenes til felles innsats.

Hvilke faktorer som avgjør om en hendelse kan håndteres og ledes internt fra Herøya industripark, eller hvilke faktorer som utløser at politiet, LRS eventuelt HRS skal ta over ledelses og koordineringsansvaret, var reelle problemstillinger under øvelsen?

Et viktig spørsmål som skapte en del problemer under øvelsen. Det kunne oppleves som om industrivernledelsen på Herøya ikke var bevisst det apparatet som etableres i LRS, med de kommandolinjer og beslutningsprosesser det medfører. I praksis dreier det seg om håndtering av redningsarbeidet, kontakt med media og håndtering av publikums sikkerhet. Det bør skapes en tryggere, enhetlig og klarere forståelse av hvem som "eier" krisen i de forskjellige typer hendelser og faser.

Anbefalinger øvelse Tyr:

- Utarbeide faste rutiner for situasjonsrapportering
- Sikre en enhetlig forståelse av LRS- funksjonen
- Klarere rollefordeling og koordinering av arbeidsoppgaver
- Større fokus på koordinering av ressurser og samhandling mellom aktørene
- Sikre gode og hensiktsmessige arbeidsforhold for den kollektive redningsledelsen
- Synligere innsatsledelse og organisering av innsatsleders KO
- Fokus på HMS

6.4 Kommunikasjon

Kommunikasjonen mellom Redningsinnsats til sjøs (RITS), kapteinen på fartøyet, sanitet og brannvernet på Herøya var god. Flere stilte spørsmål om hvor politiet var?

På skadestedet var det til tider uklart hvem som besluttet hva, og hvilke ansvarsområde den enkelte hadde.

Hvem besluttet at fartøyet skulle til Voll? Hvem besluttet vasking og rensing av mannskaper på Voll, og hvem foretok registrering av personell i ulykken?

Tilbakemelding fra evaluator på stedet var at dette virket rotede og kaotisk.

110-sentralen Telemark hadde all alarmering av brannvesen, trippelvarsling og kommunikasjon til andre samarbeidspartnere. Det var ikke gunstig at kommunikasjon gikk mye på mobil på grunn av dårlig forbindelse, og mye støy på det ordinære sambandet. 110 sentralen hadde og problemer med å få kontakt med LRS på telefon. Informasjonen på helse-radionettet fungerte imidlertid godt.

Disaster Involved Registration system (DIR-SYS).

DIR er et system som skal hjelpe politiet med å få oversikt over alle involverte personer ved større ulykker eller hendelser. Et DIR senter ble opprettet i forbindelse med EPS. Det fantes ikke noen instruks for DIR sentret og instruks for EPS skulle vært oppdatert, stemte ikke med virkeligheten. P2 savnet bedre opplæring på de personene som skal betjene pårørendetelefon. Blant annet opplæring i å håndtere spørsmål fra pårørende.

Helse miljø og sikkerhet (HMS)

Øvelse Tyr hadde en egen koordinator for HMS med i spillstaben. Det ble ikke meldt om uønskede hendelse, hvor det var skader på personell, materielle eller på det ytre miljø. HMS koordinator poengterer viktigheten av et tett samarbeid med eksterne aktører, for å få kunnskap om farer og håndtering av ekstraordinære hendelser. Blant annet påpekes viktigheten av å ha riktig verneutstyr beregnet på hendelser som under øvelse Tyr, og at mannskapene må være øvet i å bruke utstyret.

Anbefalinger øvelse Tyr:

- Utarbeide et sambandsdiagram
- Sikre korrekt og koordinert informasjon til media
- Nøyaktig loggføring
- Sikre lokal kompetanse i DIR

6.5 Høringsuttalelser

Evalueringsrapporten ble den 12.01.10 sendt på høring til aktører og deltakere på øvelse Tyr. Rapporten ble sendt til 68 personer og/eller bedrifter. Innen fristens utløp var det kommet tilbakemelding fra åtte personer/bedrifter (vedlegg 6). I høringsbrevet ble det bedt om tilbakemelding og kommentarer fra høringsinstansene på evalueringsrapporten innen 22.01.10. Hovedtrekkene i høringsuttalelsene er at rapporten er lettlest oversiktelig og riktig. Direkte feil og uklarheter er rettet opp i rapporten. Andre vesentlige kommentarer gjengis her.

Distriktsleder UP kommenterer: *"I rapporten har Telemark politidistrikt måtte tåle mye "pepper", men det er vel derfor vi øver?"*.

Rapporten er ikke ment som kritikk mot noen, men som et virkemiddel for forbedring og læring.

Operasjonsleder Telemark politidistrikt understreket hvor dårlig den direkte telefonlinjen fra politiets liaison i beredskapsrommet på Herøya inn til telefonpanelet på operasjonssentralen fungerte. Mannskapene på operasjonssentralen hørte nesten ikke noe av hva som ble sagt fra beredskapsrommet på Herøya.

Telenor stiller spørsmål om hvorfor deres LRS- representant ikke ble innkalt til øvelsen. Dette til tross for at Telenor stod oppført som deltaker og hadde deltatt på forberedende kurs i Stavern. Telenor er av den oppfatning at selv om telescenariet ikke direkte skulle være øvingstema, så ville øvelsen ha gitt deres LRS- representant læringsutbytte.

På Herøya ble de overrasket og skremt over hvor stor forvirringen var rundt mengdebegrepene når det gjaldt gassvolum.

I kapittel 5.2 kommenteres det som uheldig at beredskapsrommet på Herøya bruker benevnelsen ”redningsledelsen” om seg selv, da det er den samme benevnelsen som den offentlige redningstjenesten LRS og HRS. Herøya sier følgende om dette: *”I tilfeller der det er tvil om hvilken redningsstab det er snakk om brukes begrepet industrivern ko”*.

Herøya industripark sier de har liten kunnskap om hva som skjer når LRS blir satt. Det stilles også spørsmål om hvem som utgjør kollektiv redningsledelse.

HRS Sør-Norge henviser til pkt. 5.3 og 5.4 hvor begrepene strategisk, operativt og taktisk nivå blir benevnt. HRS mener rapporten fremstår som noe uklar når det gjelder bruk av benevnelser på ledelsesnivå, og at det kan være behov for en klargjøring av disse på et overordnet nivå. For at leserne av rapporten ikke skal være i tvil foreslår HRS at Politihøgskolen i rapporten benytter benevnelserne *”lokalt strategisk nivå, lokalt operativt nivå og lokalt taktisk nivå, for å synliggjøre at det dreier seg om nivåer innenfor et distrikt/LRS og ikke i relasjon til et nasjonalt nivå”*.

Under pkt. 5.4 – 2.avsnitt står det ” Dette (kommunikasjonslinjene) ble justert underveis til å gå direkte mellom P3 og innsatsleder”. HRS stiller spørsmål om dette betyr at ledelsesstrukturene i henhold til oppsett og kommunikasjonsplanen ikke er optimal?

Politidirektoratet bemerker med henvisning til kapittel 5 side 15 ”Utvelgelse av aktører” at de ikke har noen myndighet til å bestemme eller forlange at noen skal delta i en samvirke øvelse. Et meget viktig prinsipp i samvirkeøvelser er at de forskjellige aktørene dekker egne utgifter, og eier av øvelsen dekker fellesutgifter. Dette ble meget klart og tydelig framført på oppstartsmøte og første planleggingsmøte.

6.6 Veien videre

Evaluering handler ikke først og fremst om resultater beskrevet i et dokument. Både prosessen med å fremskaffe gode data og involvere aktørene, og prosessene etter presentasjonen av resultatene er viktige. Anbefalingene fra øvelse Tyr 2009 bør derfor gjennomgås av de sentrale aktørene som grunnlag for læring og implementering i egen organisasjon. Videre bør resultatene vurderes som grunnlag for forbedringer og planlegging i neste øvelse Tyr.

Et område som ikke er berørt i rapporten er selve øvingskonseptet. Det kan reises spørsmål om en fullskalaøvelse er den beste måten å øve beredskap på.

7 Litteraturliste

Litteraturlisten gjengir de mest sentrale dokumenter som det er vist til i rapporten.

Stortingsmeldinger

Stortingsmelding nr. 17 (2001 -2002). *Samfunnssikkerhet – veien til et mindre sårbart samfunn.*

Stortingsmelding nr. 22 (2007 – 2008). *Samfunnssikkerhet – Samvirke og samordning.*

Andre innstillinger

Innst. S. nr. 9 (2002 – 2003). *Innstilling fra forsvarskomiteen og justiskomiteen om samfunnssikkerhet.*

Andre publikasjoner

Kgl. res. av 4. juli 1980. *Organisasjonsplan for redningstjenesten i Norge.*

Gjennomføringsdirektiv øvelse Tyr 2009. *Sammen for trygghet.*

Politidirektoratet, Politiets beredskapssystemer del 1 (2007). *Håndbok i krisehåndtering.*

Rapport fra POD 06.05.09. *Sammendrag av erfaringer fra tidligere øvelser*

Øvelse Oslo 2006, *Evalueringsrapport.*

Øvelse Tyr 2008, *Evalueringsrapport.*

Øvingsdirektiv øvelse Tyr 2009. *Sammen øker vi krisehåndteringsevnen.*

8 Vedlegg

Vedlegg 1 - Observasjonsskjema

OBSERVASJONSSKJEMA ØVELSE TYR 2009

Tidspunkt (klokkeslett)	Beskriv kritiske hendelser som du ser eller hører (det vil si det du mener det er viktig å notere ned som grunnlag for rapporteringen)

Vedlegg 2 - Rapporteringsskjema

RAPPORTERINGSSKJEMA ØVELSE TYR 2009

Observatør:	Dato:	Gruppe/nivå som er observert:
Hovedmål Avklare ansvars- og rolleforståelse, bedre krisehåndteringsevnen og øke tryggheten, samvirke vertikalt i egen sektor og horisontalt med andre sektorer, planverk, utstyr, kompetanse, mediehåndtering, kommunikasjon, øve innsats, skaffe erfaringer		
Rom og utstyr	Kommentarer/vurderinger på bakgrunn av observasjonene	
Rommets størrelse Plassering av deltakerne Tilgjengelig materiell og utstyr		

Evalueringsmål	
Evalueringskriterier	Kommentarer/vurderinger på bakgrunn av observasjonene
Planverk: <ul style="list-style-type: none">• Tilgjengelighet• Bruk• Problemer/ utfordringer knyttet til bruken av planverket?	

Evalueringskriterier	Kommentarer/vurderinger på bakgrunn av observasjonene
Ledelse <ul style="list-style-type: none"> • Rolleforståelse i henhold til instruksjer/retningslinjer og planverk • Ansvarsforståelse i henhold til instruksjer/retningslinjer og planverk • Hvordan var samvirke mellom de ulike enheter? • Planlegging og organisering • Kommunikasjon opp og ned(formidling av ordrer) • Hvordan ble beslutninger fattet? 	
Evalueringskriterier	Kommentarer/vurderinger på bakgrunn av observasjonene
Kommunikasjon <ul style="list-style-type: none"> • Ble det formidlet korrekt og relevant informasjon? • Kommunikasjon/samband - internt /eksternt • Mediehåndtering 	

--	--

Spesielle mål for egen virksomhet	Kommentarer/vurderinger på bakgrunn av observasjonene

Refleksjon	
<ul style="list-style-type: none">• Hva ble du overrasket over?• Hva er du usikker på?• Hva står igjen å undres over?	

Vedlegg 3 - Deltakere på øvelsen

- Justisdepartementet (JD)
- Politidirektoratet (POD)
- Telemark politidistrikt (TPD)
- Hovedredningsentralen i Sør-Norge (HRS-SN)
- Oslo politidistrikt (OPD)
- o Politihelikopteret (Heli-30 og Heli-31)
- Politiets data- og materielltjeneste (PDMT)
- Kripos
- Utrykningspolitiet (UP)
- Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB)
- Kystverket (KyV)
- Grenland havn/IUA Telemark
- Fylkesmannen i Telemark (FMT)
- Porsgrunn kommune
- Skien kommune
- Telemark sivilforsvarsdistrikt (TSF)
- Forsvarets operativt hovedkvarter (FOH)
- Telemark og Buskerud heimevernsdistrikt 03 (HV-03)
- 330 skvadron
- Kystvakten (KV)
- Helsedirektoratet (Helsedir)
- Sykehuset Telemark HF (STHF)
- Skien 110-sentral (Skien 110)/Skien brann og feiervesen (SBF)
- Skien lufthavn
- Porsgrunn brann og feiervesen (PBF)
- Herøya industripark
- Hydro Porsgrunn
- Yara Porsgrunn
- Redningsselskapet (NSSR)
- NRK
- Frivillige

- Telemark Røde Kors hjelpekorps (TRKHK)
- Telenor
- Unified Messaging Systems AS (UMS)
- Mattilsynet, distriktskontor for Nedre Telemark (MTNT)
- RITS – Larvik brannvesen
- Esso Norge Slagen
- Grenland folkehøgskole

Vedlegg 4 – Notat

Resultater:

Eksterne/interne samarbeidspartnere:

Alle ser på samordningsansvaret som en av de viktigste oppgavene. Samordningsansvaret er alle forberedt på å løse, selv om det vil bli en utfordring. Industrivernet har erfaringer med at det noen ganger kan være vanskelig å samarbeide med kommunen, som etter deres mening er tafatt og ikke handler og gjør de rette tingene. ”Kommunen må på banen”. Samtidig skylder kommunen på industrien og mener at de kan være ”vanskelige”.

Politidistriktet sier at utfordringene blir samspillet med Justisdepartementet, POD og øvrige aktører. Samtidig påpeker de at samarbeidet og kontakten med aktuelle aktører oppleves som god.

Brannvesenet mener det er noe uklart hvem som har ansvaret og hvem som skal gjøre hva. Dette gjelder spesielt industrien på Herøya som har sine interesser som det kan være vanskelig for andre å gjøre noe med. Blant annet er industrien på Herøya organisert med eget brannvesen, ambulanspersonell og egen stab. De er flinke på sitt område og ønsker i utgangspunktet å ordne opp selv. Dette mener det kommunale brannvesenet de ikke bør.

Mål:

Målene er alle usikre på. For noen er målene i øvingsdirektivet ukjente. Både politiet og brannvesenet er enige i at så lenge senarioene er hemmelige er det vanskelig å lage konkrete mål. De håper likevel at målene er i forhold til rammebetingelsene, slik at øvelsen kan gjennomføres så realistisk som mulig.

Det ble fra flere stilt spørsmål om øvelse Tyr er en ”test” eller en plattform for ”læring”. Dersom øvelsen skal ha en læringseffekt, mener man at scenarioet bør vært kjent på forhånd. Da vet man hva man skal trene på, og rammebetingelsene (personell, materiell og økonomi) vil kunne justeres opp i forhold til målene og øvelsen kan bli så realistisk som mulig. Dersom målet er å ”teste” om tingene fungerer er hemmeligholdelse greit.

Organisering:

Stabsleder ser på øvelse Tyr på lik linje med den daglige driften. Operasjonsleder og innsatsleder opplever at terskelen for å etablere stab i Telemark er veldig høy. Operasjonsleder savner støtte fra stab, og er således usikker på hvordan staben vil fungere under øvelse Tyr.

Brannvesenet mener at organisasjonskartet fra LRS ikke fungerer. Dette går på hvilke roller og ansvar den enkelte har mot LRS, lokal kriseledelse, IUA og at industriens redningsledelse ”må gås opp”.

Beredskapsplanlegger er usikker på sin plassering og om fylkesberedskapsrådet skal etableres under øvelsen.

Industrivernet mener de er godt organisert med egen stab, hvor den enkelt har klare roller og ansvar.

Planlegging – Planverk:

Kommune, industrivern og brannvesen mener at planverket er godt. I politiet er det noe uenighet. Stabsleder mener at planverket er godt, og at operasjonssentralen og staben er godt forberedt for øvelsen.

Operasjonsleder og Innsatsleder er enstemmige i at politidistriktet mangler planverk på alle områder. Det som stod i PO er dårlig og lite anvendbar. IL er bekymret for at mangel på planverk i verste fall vil føre til at han må gjennomføre egne tiltak. De etterlyser også en strategi for å takle media. Av erfaring vet de at trykket fra media vil bli stort. Hva politidistriktet vil gjøre er de usikre på.

Flere har et sterkt ønske om at det blir gjennomført en befolkningsvarsling i Grenlandsområdet.

Industrivernet på Herøya er opptatt av at de får være med på å styre hendelsene ute på Herøya. De er opptatt av at hendelsene ikke må komme for fort, slik at de ikke får tid til å iverksette tiltak. Dersom ikke vil mange øvingsmomenter falle bort.

Kompetanse:

Alle aktører har en god følelse og mener at kompetansen i alle ledd er god. De har alle årlige øvelser og samlinger som er med på å heve kompetansen.

Logistikk – Materiell og utstyr:

Alle er etter forholdene fornøyde. Politidistriktet håper på å kunne kjøpe inn en ekstra sambandspult på operasjonssentralen i tillegg til noe audiovisuelt utstyr for blant annet videokonferanse.

Økonomi:

Når det gjelder økonomien er brannvesenet meget bekymret. ”Vi har ikke fått noen økte bevilgninger for å være med på øvelse Tyr, vi vet lite om omfanget på grunn av hemmeligholdelse og vi frykter store overskridelser budsjettmessig”.

Motivasjon:

Alle synes det er spennende å være med, men det kunne vært enda bedre med klarere rammer.

Oppsummering:

Alle er positive, men enkelte problemstillinger bør kanskje vurderes:

Rammebetingelser som økonomi, kjennskap til scenarioet og konkrete mål for øvelsen er viktige innspill som bør vurderes på nytt. Økonomi, kjennskap til scenarioet og mål er viktige faktorer som må sees på i en sammenheng. Er øvelsen ”en test eller en plattform for læring”. For at den enkelte aktør skal kunne holde riktig fokus i planleggingsarbeidet er følgende spørsmål viktige:

- Hva er målet med øvelsen?
- Hvem skal øves?
- Hvilke problemstillinger skal øves?

En god rolle- og ansvarsforståelse på alle nivåer er viktig. Det kunne således være på plass å se på den enkelte aktør/organisasjon plass i systemet, samt oppgaver og roller i forhold til egen organisasjon og andre aktører.

Vedlegg 5 - Sammenstilte observasjoner

SAMMENSTILTE OBSERVASJONER OG LOGGFØRINGER

Kl.	Observasjoner fra observatører	Spillstabslogg	Politiets operative logg
0800		Øvelsesstart utsatt på grunn av reell hendelse	
0830		Øvelsen starter	
0841	Ambulanse og brann til stedet	Ambulansene varslet	Brann i båt - Herøya
0842			110 varslet
0843			Ringte Brann. De hadde fått melding fra Kystverket kl.0837 – brann i båt, Oljekaia Hydro
0845		Fire politipatruljer på vei til stedet	B05, B06, B25 og V30 til stedet
0847			AMK varslet, de bekrefter at akuttmottaket ved sykehuset Telemark er varslet
0850		HRS varslet	HRS: Brann i mannskapsavdelingen, det er to skadd ukjent antall om bord. Det er en gasstanker.
0850			HRS orientert om at trippelvarsling er iverksatt og patruljer varslet
0852			B05 orientert om at de må avvente med å kjøre inn mot stedet.
0852			Melder HRS at de har beordret KV Tor til stedet.
0856		PM orientert	PM orientert
0858			B05 orientert om adkomstveg
0858			NRK varslet
0900	En ambulanse drar fra stedet med en skadet		
0900	Stabssjef orienterer om at han vil etablere stab og innkalle kollektiv redningsledelse – blir iverksatt fra operasjonssentralen		
0903		98 melding fra	B06, B25 og V30 på

		operasjonssentralen – 13 mann om bord, lastet med 17000 tonn ammoniakk	stedet
0904		Politistaben kalt inn	Staben innkalt, sendt sms
0909		Kriseledelsen Herøya kalt inn. Ressursgruppa etablert	
0910		Politiet sender en mann som liaison i Kriseledelsen Herøya	B80 orientert og kjører til stedet og holder småbåter unna
0912	Politiets liaison ankommer kriseledelsen Herøya		
0915		Innsatsleder Ko ved Hydrohallen	
0920	Stabssjef har første brief i stab. Første medlem fra KL møter(Brann). Neste stabsmøte settes om 30 min.		110 melder at Porsgrunn brannvesen ønsker at vi varsler HRS for å innkalle RITS styrkene. 110 varsler HRS
0921		Det er besluttet at skipet skal taues bort, gasslekkasje	B06 ber om å møte fagleder Helse ved Hydrohallen. AMK varslet og vil sende fagleder Helse til Hydrohallen
0926		Kollektiv redningsledelse innkalt	LRS varslet. Samtlige bedt om møte på politihuset
0933			RITS kjører fra Larvik
0941		TIME OUT: Scenarioet tilbakestilles i henhold til dreieboka	
0942	Fabrikkalarm iverksatt		
0944			Kriseledelsen Porsgrunn. Melder at de er etablert. De er satt i kontakt med fagleder Brann etter ønske fra denne.
0949			KO Herøya: Fabrikkalarm er gitt kl. 0940
0949			HRS savner oversikt over skadde.
0952			B05 melder at to skadde er kjørt til ST og en behandles på stedet for mindre skader
0954			En person fortsatt savnet
0955	Politi med to IL ankommer skadestedet,	Scenario tilbakestilt: Ikke gasslekkasje	

	trekker seg tilbake til p-plass.		
1000	Presisering av vindretning fra spillstab.		
1009			B05, Havnedirektøren vil ha svar på når Kystverket eventuelt tar over ansvaret og hvem som har ansvaret for skipet når det er slept ut.
1012		EPS bemannet i Herkules sportell – DIR senter opprettet	Politiet har bemannet EPS med fire personer. DIR senter er opprettet på politihuset. Påførendetelefon er opprettet på politihuset med nr. 815 02 800
1013	IL på p-plass får kontakt med fagleder brann/sanitet.		
1015		Fylkesmannen orientert	Fylkesmannen orientert
1018		Båten slepes fra kai	
1023		PM orienterer POD	
1025	Båten slepes fra kai		
1025	Lærer varsler to elever savnet		
1028		Skipet befinner seg 30m fra land	
1030			RITS er varslet og er underveis
1031			Lokal alarm er oppgradert til fabrikkalarm men gasslekasjen har opphørt. Det er trykkøkning i tanken
1034		Grenland Folkehøgskole savner to elever i området Herre siden kl. 0600. Politipatrulje til stedet. HRS varslet	Stabssjef ber om at mannskap som ikke må være om bord på brennende fartøy blir evakuert. Alternativer kan være egne mindre fartøyer eller 330 skv.
1035		RITS på kaia	Operasjonssentralen iverksetter dette oppdraget
1037			Båten blir nå flyttet
1040			Evakuering iverksettes av RITS gruppen
1045	PO hos KL gikk i lås, og IKT- personell måtte		

	hentes for å få systemet i gang igjen		
1048			B05 Det brenner nå i båten
1050	Rektor ringer fra skolen til 112 gjentatte ganger uten å få kontakt		
1056			Meldte B05 at det brant om bord i båten. Det er kaotiske tilstander om bord på båten. En person har hoppet i fjorden
1059		HRS overtar ansvaret for aksjonen	HRS overtar ansvaret for redningen ute på sjøen
1102	Politiet ankommer, anmoder om bruk av Heli 30, men Heli må prioritere savnede i sjøen		HRS: De beklager at det var gitt alt for sen beskjed til dem om at båten var tauet fra land til sjø og derved at koordineringen nå var deres ansvar.
1104		Sit.rap. til POD	MS Gass er nå under slep ut Frierfjorden. Det er fortsatt brann i båten
1104			EPS er etablert
1104			Seks personer fra RITS gruppen er ankommet
1104			NRK er varslet om alarmnivå og er beredt til å sende ut følgende melding. De som er i området bør ta opphold innendørs.....
1108			Lundeberg fra industri KO, det kunne være aktuelt å slepe båten til havneterminalen på Vold. De ber oss følge trykkutviklingen på tankene i båten. Undersøk også muligheten for å kjøre gassen direkte til vann
1113		En person tatt opp av sjøen av KV TOR, livløs	
1118			Kapteinen MS Gass. Det er ikke utstyr om bord for å slippe gassen ned til vann
1122		POD bekrefter at pårørende tlf. er i drift	

1123			POD bekrefter at pårørendetelefonen er oppe og går
1128	Hundesøk starter		
1129		IL flytter KO til båthavna ved Frierfjorden	B05 flytter til småbåthavna ved Frier
1133			Stabssjef ber om at det kastes anker midtfjords og at KV Tor starter evakuering. HRS oppringt. Evakuering av skadde er igangsatt. Kapteinen ønsker ikke videre evakuering
1135	Hundefører melder at han har funnet de to savnede		
1139			Lundeberg industri KO meldte om ingen gass på Herre
1142			Stab har besluttet at MS Gass skal evakueres, båten skal ankres opp
1144	Den ene savnede er død. Det blir meldt om gass i området		
1149			HRS, status fra MS Gass, skipet lekker nå ren ammoniakk-gass. Vinden blåser mot Rafsnes. Politiet må rette fokus mot dette området.
1154		Brann om bord er slukket, gasslekkasjen under kontroll. Ni mann om bord. Åtte skadde, en person er savnet	B05, Brannen er slukket ned. Gasslekkasje er opphørt, det er 8 skadde passasjerer ombord
1200	De får oppgitt at EPS er på Sportellet og av operasjonssentralen at trygg vei går om Brevik		
1201	IL og faglede drar fra Herøya og til havnekaia Voll		
1202	Avgis en fagperson fra I – KO til politiets stab/LRS etter anmodning fra operasjonssentralen		Lundeberg fra industri KO, de anbefaler at gassalarm Grenland sendes ut
1204			Melder B05 at de flytter alle mannskaper og KO til Vold

1206			Prest George er klar til å bistå ved behov, ring ...
1209			Ekspert på gass Kai Roger møter på krim.vakta om 15 min.
1210	Oppdrag fra operasjonssentralen om en risikovurdering av utslipp/eksplosjon i skipet. I-KO (Herøya) kontakter andre instanser/fagpersoner for en mer kvalifisert vurdering.		
1217			HRS melder at situasjonen er normalisert og den bør ikke evakueres. Gassen er stengt av og det er kun skadde som bringes til Vold
1226	I – KO (Herøya) til operasjonssentralen – anbefaler at båten taues til Vold		Pr. kl. 1325 har POD pga. tekniske problemer ikke klart å aktivisere pårørendetelefonen. Det vurderes fortløpende å gå ut med politiets interne telefonnummer,
1225	IL og fagledere på plass på Vold. Fem skadde ankommer kaia og blir fraktet vekk		
1230			B05 ber om rensestasjon på Vold
1235			POD bekrefter at pårørendetelefonen ikke fungerer pga. tekniske problemer. Det besluttes derfor å opprette tre stk. pårørendenummer på politihuset.
1238			Renseenheten sendt til Vold
1241			B05 melder siste situasjonsrapport. Herre er under kontroll av lensmann Sandvik. På Vold er nå KO opprettet og mottak for skadde er opprettet. Det var igjen 9

			på båten. Kapteinen blir igjen på båten. De 8 andre kommer straks til mottaket på Vold. Skadd kollega er ikke reell. Det er rekvirert vaskestasjon fra Sivilforsvaret, har ikke kommet enda.
1246	Åtte skadde på vei inn		
1250	Skipet til kai på Vold		
1300	Sivilforsvaret setter opp og bemanner rensestasjon		
1315			Sit.rap. fra PM til POD
1339			B05, Kystvakta sier at havaristen nå er totalt evakuert og Brannvesenet går gjennom båten for en siste kontroll.
1342			HRS melder at båten nå ligger til kai på Herøya og at situasjonen er normal.
1343			HRS: siden skipet har kommet til kai er ikke HRS koordinator på oppdraget lenger, oppdraget overføres lokalt politi. Hendelsen som redning er avsluttet. Vraket blir Kystverkets ansvar sammen med eier.

Vedlegg 6 - Høringsinstanser

- Distriktsleder Utrykningspolitiet (UP)
- Operasjonsleder Telemark politidistrikt
- Telenor
- Helsedirektoratet
- Herøya industripark
- HRS Sør-Norge
- Beredskapsplanlegger Fylkesmannen Telemark
- Politidirektoratet